

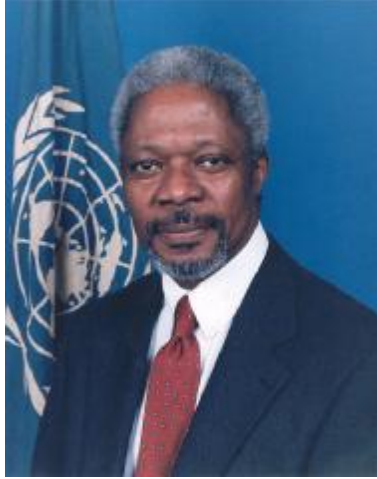
2004'te Ne Bulduk? 2005'ten Ne Umuyoruz?

Biol EFE

Son birkaç yılda ekonomi ve siyasette geçmişteki alışkanlıklarımızla pek de bağdaşmayan çok sayıda olay yaşadık.

Birçok kimse; 2002 yılının sonunda tek başına iktidar olan AK Parti'nin ne yapacağını, Türkiye'nin yönünü Doğu'ya mı, yoksa Batı'ya mı çevireceğini merak ediyordu.

Beklentilerin aksine, AK Parti iktidarın ilk gününden başlayarak Avrupa Birliği'ne üyelik için yapılması gereken ne var, ne yoksa bunlar üzerine odaklandı.

Hatta, Kıbrıs konusundaki geleneksel devlet politikası terk edildi.

Cumhurbaşkanı Denktaş'ın muhalefetine rağmen, Türkiye'nin açık desteğiyle; Kuzey Kıbrıs Türk Halkı Annan Planı'nı kabul etti.

Gerçi Rum tarafı kabul etmedi ve şimdilik Annan Planı da rafa kalkmış görünüyor.

Peki bu politikanın Türkiye'ye bir faydası oldu mu?

Kıbrıs konusunu işe karıştırmadan 17 Aralık'ta AB'den koşulsuz bir müzakere tarihi almamıza yetmedi, ancak Rumların da tanınma isteği gerçekleşmedi.

Müzakere tarihi olan 3 Ekim 2005 tarihine kadar Kıbrıs'ta her iki tarafı da memnun eden "nihai bir çözüme" ulaşılması zor görünüyor.

Tahminimiz AB'nin müzakereleri başlatmak için diplomatik bir kurnazlıkla yine bir "ara formül" bulacağı yönünde.

Ayrıca, 2004'te "şans"lı olduğumuz bir konu da ABD askerinin Türkiye'den geçmesini öngören 1 Mart tezkeresinin son dakikada direktten dönmesi.

Bu tezkerе kabul edilseydi ve üstüne bir de asker gönderseydik, çok daha acı bir tabloyla karşılaşabilir ve yüzlerce askerimizi şehit verebilirdik.

Tezkerе olayı; ABD ile ilişkilerimizi gerdi ama Avrupa Birliği'nin Türkiye'ye müzakere tarihi vermesinde önemli rol oynadı.

Son yıllarda tek parti iktidarının yarattığı siyasi istikrarın ekonomik istikrara yansımalarına tanık oluyoruz.

Elbette, bu konuda Ecevit başkanlığındaki 57. Hükümetin hakkını da yememek lazım.

Yaşanan krizlere rağmen, yapısal reformların başlaması 2001 Şubat krizinin sonrasına denk geliyor.

Üç ay ara ile yaşanan iki kriz ve koalisyonun kendi içindeki tartışmaları 57. Hükümeti kuran partilerin sandıkta kaybolmasıyla sonuçlandı.

Mecliste grubu bulunan parti sayısı 3 Kasım seçimleri öncesinde 5 iken, sonrasında 2'ye düştü.

AK Parti, tohumları önceden atılmış olan ekonomik istikrar programı ve Avrupa Birliği hedeflerine sıkı sarıldı.

Ekonomimiz 2002 yılından itibaren toparlanmaya başladı.

2002 yılında gerçekleşen yüzde 7,9 oranındaki büyümenin ardından, Türkiye 2003 yılında da yüksek bir büyüme performansı gösterdi.

Büyüme hızı, program hedefini yüzde 0,8 aşarak yüzde 5,8 olarak gerçekleşti.

2004 yılına ait büyümenin de yüzde 10 civarında olması bekleniyor.

Bütün bu rakamlar; son üç yılda ekonomimizin kararlı bir büyüme patikasına girdiğine işaret ediyor.

Programın başarılı şekilde uygulanmasında;

F Hükümetin siyasi, IMF'nin ekonomik desteğinin yanında

F Fiyat istikrarı üzerine odaklanan Merkez Bankası'nın etkin para politikasının da

önemli rol oynadığını düşünüyoruz.

Enflasyonla mücadelede; psikolojik ve ekonomik göstergeler anlamında önemli mesafeler alındı.

2004 yılında tek haneli enflasyon rakamlarına ulaşmak, hayal olmaktan çıktı.

Tablo 1. Türkiye Ekonomisi Temel Göstergeler: Gerçekleşme, Tahmin ve Hedefler

Temel Göstergeler	2002 Yıllık	2003 Yıllık	2003 Yılı'nın Aynı Dönemi	2004 Son Açıklama	2004 Tahmin*	2005 Hedef*
Gayri Safi Milli Hasıla (9 Aylık, Cari, Milyar YTL)	273,4	356,6	255,7	306,6	424,1	480,9
Gayri Safi Milli Hasıla (9 Aylık, Cari, Milyar \$)	181,7	238,5	171,6	214,5	293,3	
Büyüme Hızı (9 Aylık, %)	7,8	5,8	5,2	9,7	10,0	5,0
Sanayi Üretim Endeksi (11 Aylık Ortalama, %)	9,2	9,1	7,3	10,4	b.y.	b.y.
İmalat Sanayi Kapasite Kullanım Oranı (Kasım, %)	76,2	78,5	79,4	83,4	b.y.	b.y.
Özel Sektör Yatırımları /GSYİH** (Yıllık %)	11,3	11,3	b.y.	b.y.	13,7	14,7
Kamu Yatırımları /GSYİH** (Yıllık %)	5,3	4,2	b.y.	b.y.	4,0	4,5
TEFE (Yıllık, %)	30,8	13,9	13,9	13,8	13,5	8,0
TÜFE (Yıllık, %)	29,7	18,4	18,4	9,3	10,0	8,0
Dolar (Yılsonu, YTL)	1,63	1,39	1,39	1,34	b.y.	b.y.
Euro (Yılsonu, YTL)	1,70	1,74	1,74	1,83	b.y.	b.y.
İhracat (11 Aylık, Milyar \$)	36,1	46,9	42,6	56,2	62,0	71,0
İthalat (11 Aylık, Milyar \$)	51,5	68,7	61,1	86,8	95,5	104,0
İhracat/İthalat Oranı (11 Aylık, %)	69,9	68,2	69,8	64,8	64,9	68,3
Cari İşlemler Açığı (11 Aylık, Milyar \$)	1,5	8,0	5,1	12,7	14,4	10,6
Bütçe Gelirleri (Ocak-Kasım, Milyar YTL)	75,5	100,2	88,7	98,7	108,6	126,3
Bütçe Harcamaları (Ocak-Kasım, Milyar YTL)	115,6	140,4	121,7	123,1	142,6	155,4
Faiz Dışı Denge (Ocak-Kasım, Milyar YTL)	11,7	18,4	20,1	27,9	24,5	24,0
Faiz Dışı Denge/GSMH (Ocak-Kasım, %)	2,6	5,0	b.y.	b.y.	5,8	5,0
Dış Borç Stoku (Eylül, Milyar \$)	130,3	145,7	142,0	153,1	b.y.	b.y.
İç Borç Stoku (Kasım, Milyar YTL)	149,8	194,3	183,0	225,7	b.y.	b.y.
Brüt Kamu Borç Stoku/GSMH** (Yıllık, %)	89,5	80,2	b.y.	b.y.	b.y.	b.y.

*Hükümetin 2005 Yıllık Programında yer alan 2004 yılı tahmin ve 2005 yılı hedefleridir.

**Bu göstergelere ilişkin rakamlar 2004 Katılım Öncesi Ekonomik Program'dan alınmıştır.

b.y.: bilgi yok.

Kaynak: Hazine Müsteşarlığı, DPT, Maliye, TCMB ve DİE.

2003 yılında TÜFE'ye göre yıllık enflasyon yüzde 18,4 idi.

2004'te bu oran neredeyse yarı yarıya düştü ve yüzde 9,3 olarak gerçekleşti.

2003 yılı gerçekleştirmeleri ve 2004 yılı gerçekleştirme tahminlerini karşılaştırdığımızda ekonomik göstergelerde ciddi bir iyileşme olduğunu görüyoruz.

Nitekim; ana sektörlerdeki büyümeye baktığımızda;

- F** Tarımın yüzde -2,5'ten, yüzde 3,1'e,
- F** Sanayinin yüzde 7,8'den, yüzde 10,8'e,
- F** Hizmetler yüzde 5,8'den, yüzde 9,6'ya ulaştığı anlaşılıyor.

Gayri Safi Milli Hasılamız yüzde 238,5 milyar \$'dan, 293,3 milyar \$'a yükseldi.

Kapasite kullanım oranları yüzde 80'lerin üzerinde seyretti.

Geçen yıl 116,6 milyar \$ düzeyinde olan dış ticaret hacmimizin 2004 yılında 157,5 milyar \$ düzeyinde gerçekleşmesi bekleniyor.

Önceki yılların değerlendirmelerinde klişe halinde kullanılan "Kayıp Yıl" nitelendirmesi; 2003 ve 2004 yıllarında "Kazanılmış Yıl"a dönüştü.

2004; özellikle önceki dört yılda; kamu finansmanı, para gelir-ücretler politikalarında gerçekleştirilen yapısal reformların meyvelerinin toplandığı bir yıl oldu.

Beklentileri olumlu yönde değişen özel sektörün yatırım ve ihracatını artırması ekonomik büyümeyi son yılların en iyi düzeyine getirdi.

2004 yılında bir önceki yıla göre kamu yatırımları azaldı, özel sektörün yatırımları arttı.

Örneğin; 2003 yılında GSYİH'nin yüzde 4,2'si düzeyinde bulunan kamu yatırımları 2004'te yüzde 4'e gerilerken, özel sektör yatırımlarının yüzde 11,3'ten yüzde 13,7'ye çıkması bekleniyor.

Kuşkusuz, beklentilerin bu şekilde değişmesinde; Avrupa Birliği ile ivme kazanan ilişkilerin ve Yeni Türk Lirası projesinin yanısıra dünya ekonomik konjonktürünün önemli bir payı olduğu yadsınamaz.

Kamu yönetimi, mali kesim ve özel sektörün ekonomideki rolünün artırılması üzerine odaklanan Yapısal Reform alanlarında önemli adımlar atıldı.

2004 yılı içinde;

- F** Doğrudan Yabancı Yatırım Kanunu çıkarıldı.
- F** Şirket kurma sürecindeki bürokrasi azaltıldı.
- F** Enflasyon muhasebesine geçildi.
- F** Yeni Türk Lirası'na geçişin altyapısı tamamlandı.

Yapısal reformlarda gelinen aşama; IMF ve Dünya Bankası gibi uluslararası kuruluşları tatmin etti ve IMF ile üç yıllık yeni bir standby anlaşması imzalandı.

Avrupa Birliği Genişleme Komisyonu 6 Ekim 2004 tarihli İlerleme Raporunda müzakerelerin başlaması için Türkiye'nin sağladığı ilerlemeyi yeterli buldu.

2004 yılında Türk Lirası yatırım araçları cazibesini artırırken, döviz yatırımcısına zarar ettirdi.

En büyük getiriye Hazine Bonosu sağladı.

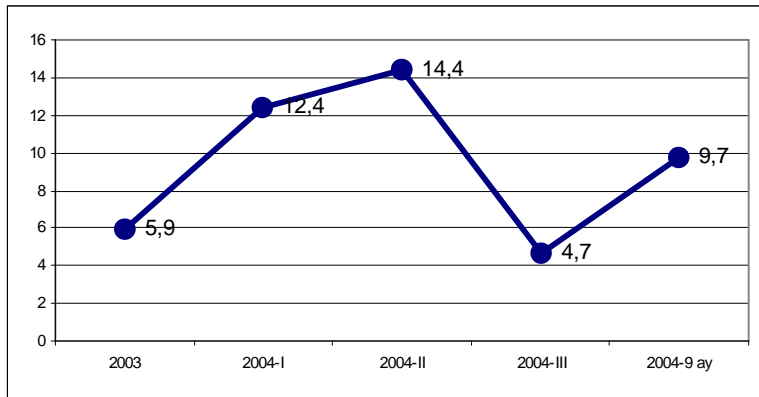
Hazine bonosuna yatırım yapanlar reel olarak yüzde 14,9 ile yüzde 20,1 arasında getiri elde etti.

Türk Lirası mevduatı yatırımcısına reel olarak yüzde 10,9 ile yüzde 15,6 arasında getiri sağladı.

Buna karşın dövize yatırım yapanlar zarara uğradı.

Örneğin yatırımcısına dolar yüzde 12,3, Euro yüzde 5,1 ve Yen yüzde 8,5 zarar ettirdi.

Yıl içinde altın fiyatlarının yukarı seyrine rağmen, döviz fiyatındaki gerileme dolayısıyla altına yatırım yapanlar da yüzde 7,8 oranında reel kayba uğradı.

ciddiyetini korudu.

Özetle 2004; ekonomik aktörlerin hükümetin program ve hedeflerini dikkate almaya başladığı ve hedeflerin de büyük oranda gerçekleştirildiği bir yıl oldu.

Elbette, riskler de vardı.

Cari açık, kamu borç yükü ve işsizlik sorunları

Peki 2005 ve sonrasına ilişkin nasıl bir öngöründe bulunabiliriz?

Bilindiği üzere öngörülerini yaparken bir kontrol altında, bir de kontrolümüz dışında bulunan değişkenler bulunuyor.

Bir de gri bölge var, kısmen veya dolaylı yoldan etkileyebildiklerimiz.

Hükümetin elinde siyasi faturalarına da katlanmak şartıyla, tutturulacak GSMH'nin yüzde 5'i oranında bir faiz dışı fazla bulunuyor.

Merkez Bankası; ekonominin gidişatına bakarak faiz oranlarıyla aşağı veya yukarı oynayabiliyor.

Kamuda tasarruf ve devletin küçük ve etkin hale getirilmesi de önemli faktörler arasında yer alıyor.

Kıbrıs, Avrupa Birliği ve Irak konuları 2005'in önemli gündem maddeleri arasında yer alacak.

2005 aynı zamanda eski Türk Liralari yaşadığımız son yıl olacak.

Enflasyonun düşmesiyle birlikte, kârların azalacağını, verimlilik ve kalite gibi rekabet unsurlarının ön plana çıkacağını düşünüyoruz.

Ekim ayında müzakerelerin başlamasıyla birlikte, 70 milyonluk bir dinamik bir pazar yapısıyla Türkiye yabancı yatırımcıların gözde mekanlarından birisi olmaya aday.

2005'ten başlamak üzere hükümetin vergi oranlarını düşürmek ve vergiyi tabana yaymak suretiyle kayıtdışı ekonomiyi kayıt altına almasını bekliyoruz.

Ülke olarak; yerli ve yabancılar için yatırım ortamımızı şeffaf, öngörülebilir ve basit prosedürlerin uygulandığı bir şekilde sokabilirsek, yerli ve yabancı yatırımlar kalkınmamızın lokomotifi olabilecektir.

2005 ve sonrasında; ister yerli isterse yabancı olsun; tüm yatırımcıların önündeki engellerin kaldırılmalı, yasalar çerçevesinde iş yapmaya, katma değer ve istihdam yaratmaya çalışan yatırımcılar için her türlü kolaylık gösterilmelidir.

IMF ile yapılan 3 yıllık standby anlaşması sayesinde yakın gelecekte borç çevriminde bir sorun gözüküyor.

Ama, 2003 yılı sonunda yüzde 80,2 düzeyinde bulunan Brüt Kamu Borç Stoku/GSMH oranının, orta vadede yüzde 60'ın altına indirilmesi zorunluluk arz ediyor.

Siyasi ve ekonomik istikrar devam ettiği sürece ekonomimizin sürdürülebilir büyüme patikasından devam edeceğini düşünüyoruz.